

10.24425/rhpp.2024.149293

Ewa DANOWSKA O zawodowej etyce i dziennikarskiej doskonałości.
Jolanta Chwastyk-Kowalczyk,
*Dziennikarze skupieni wokół
londyńskiego „Dziennika Polskiego
i Dziennika Żołnierza” w XX i XXI
wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu
Jana Kochanowskiego, Kielce 2023,
ISBN 978-83-67580-82-3 (druk),
ss. 284

Journalistic ethics and standards. A review of Jolanta Chwastyk-Kowalczyk, Dziennikarze skupieni wokół londyńskiego „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza” w XX i XXI wieku [Journalists of the London Polish Daily and Soldier's Daily in the 20th and 21st Century], Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2023, ISBN 978-83-67580-82-3, 284 pp.

Pod koniec 2023 roku ukazała się nowa publikacja naukowa prof. dr hab. Jolanty Chwastyk-Kowalczyk związana z życiem intelektualnym, kulturalnym i dziennikarskim polskiej emigracji w Wielkiej Brytanii. Osoby Autorki nie trzeba czytelnikom zainteresowanym tą tematyką bliżej przedstawiać. Na końcu książki, będącej tematem niniejszej recenzji, zamieszczona została lista jej licznych publikacji związanych z przeprowadzonymi badaniami m.in. prasy wychodźczej i emigracyjnej oraz mediów w okresie zmian, szczególnie w Wielkiej Brytanii. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk związana jest z Instytutem Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach, a także — co warto podkreślić — jako profesor z afiliowanym Polskim Uniwersytem na Obczyźnie w Londynie.

Najnowsza książka dotyczy w głównej mierze ważnego periodyku dla polskiej emigracji w Wielkiej Brytanii — „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza” — co zresztą zostało zapowiedziane w tytule niniejszej książki.

Publikacja obejmuje *Wstęp*, w których zostały zawarte najistotniejsze wiadomości dotyczące wydarzeń politycznych, które spowodowały konieczność pozostania Polaków na Zachodzie oraz zjawiska emigracji. Wydarzeniom tym towarzyszyła potrzeba życia kulturalnego jednoczącego polską diasporę, w którym dominującą rolę odgrywała polskojęzyczna prasa i twórczość literacka, a także zainteresowania publicystyczne oraz literackie, znajdujące krąg odbiorców na obczyźnie i pełniące rolę integracyjną. We *Wstępie* czytamy: „Celem tej książki jest pokazanie kontekstu i jakości funkcjonowania publicystyki wybranych przez autorkę dziennikarzy skupionych wokół najdłużej ukazującego się pisma codziennego na emigracji w Wielkiej Brytanii od 1940 do 2015 roku — londyńskiego »Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza«” (s. 12).

Zamierzony przez Jolantę Chwastyk-Kowalczyk cel został osiągnięty, ponieważ zapoznajemy się z sylwetkami i twórczością kilku najbardziej zasłużonych dziennikarzy i publicystów, publikujących artykuły nie tylko w wyżej wymienionej gazecie, ale i na łamach scharakteryzowanych we *Wstępie* periodyków wydawanych poza granicami Polski. Kryterium wyboru poszczególnych osób przez badaczkę polskiego segmentu rynku czasopiśmienniczego na emigracji był w każdym przypadku wyróżniający się styl pisarstwa danej osoby, jakość komentarzy i omawiana tematyka.

W pięciu kolejnych rozdziałach opatrzonych trafnymi tytułami zostały kolejno zaprezentowane sylwetki dziennikarzy związanych z „Dziennikiem Polskim i Dziennikiem Żołnierza” — osób nietuzinkowych, wybitnych i interesujących, które wniosły znaczący wkład nie tylko w polskie dziennikarstwo na obczyźnie, ale zaznaczyły obecność w życiu intelektualnym i kulturalnym Polonii. Są to: Aleksander Bregman (1906–1967), Zygmunt Nowakowski (1891–1963), Karol Zbyszewski (1904–1990), Zdzisław Bau (1912–1991) oraz Grzegorz Małkiewicz (urodzony w 1956 r.).

Pierwszy rozdział, przedstawiający postać Aleksandra Bregmana, opatrzone trafnym i jakże adekwatnym co do jego zasług, ujmującym istotę rzeczy podtytułem „najważniejszy dalekowzroczny komentator spraw międzynarodowych na emigracji”. Autorka omówiła jego koleje życia, zdobyte wykształcenie i doświadczenia, które stanowiły rzetelną podstawę dla twórczości publicystycznej. Znany był ze zdecydowanie antykomunistycznych poglądów, trzeźwej i wnikliwej oceny międzynarodowej sytuacji w powojennej rzeczywistości Europy i świata. Dzięki przenikliwej inteligencji oraz znajomości spraw międzynarodowych wiele zjawisk i wydarzeń potrafił przewidzieć, relacjonował na łamach prasy istotne wydarzenia, nie unikając polemik, opublikował też wiele książek związanych z aktualną sytuacją polityczną.

Następna przedstawiona sylwetka znakomitego dziennikarza to Zygmunt Nowakowski, autor sztuk scenicznych, prozaik i felietonista, a także aktor. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk w interesujący sposób omówiła jego poczynania na emigracji,

w której środowisku był postrzegany jako osoba kontrowersyjna, ale też szanowana za bogatą twórczość literacką i publicystyczną, za instynkt polityczny oraz ciekawe spojrzenie na polską literaturę. Nowakowski urodził się w Krakowie, tam też na cmentarzu Rakowickim został pochowany.

Karol Zbyszewski urodził się na Ukrainie w rodzinie ziemiańskiej. Przed wybuchem drugiej wojny światowej publikował w wileńskich czasopismach, a w czasie wojny był żołnierzem Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Osiedliwszy się w Wielkiej Brytanii, przez czterdzieści lat był związany z „Dziennikiem Polskim i Dziennikiem Żołnierza”, słynąc nie tylko jako ekscentryk, ale przede wszystkim jako znakomity pisarz, ceniony, powszechnie czytany felietonista i satyryk, poruszający aktualne tematy w sposób barwny, a także trafny. Wiele kontrowersji i polemik, a także zachwytów wzbudziła jego bodaj najśłynniejsza książka *Niemcewicz z przodu i tyłu*, w której w pasjonujący sposób wykazał do bólu krytyczne osobiste spojrzenie na epokę ostatniego króla Polski Stanisława Augusta Poniatowskiego, wykazując znakomitą znajomość historii.

Poza sylwetką Zygmunta Nowakowskiego Jolanta Chwastyk-Kowalczyk omówiła życie i twórczość innego dziennikarza rodem z Krakowa, a mianowicie Zdzisława Baua, przed wojną znanego z felietonów zamieszczanych w „Ilustrowanym Kurjerze Codziennym”. W Wielkiej Brytanii był redaktorem „Orła Białego”, a później „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza”, docenianym jako korespondent wojenny, poliglota, wnikliwy obserwator, autor sprawozdań i reportaży. Ostatni, długi rozdział życia spędził w Argentynie.

Chlubne tradycje dziennikarskie swoich poprzedników urodzonych dekady wcześniej, w godny sposób kultywuje Grzegorz Małkiewicz. Do Wielkiej Brytanii przyjechał w 1981 r. jako delegat Niezależnego Zrzeszenia Studentów na zaproszenie brytyjskiego związku studentów. Po ogłoszeniu w Polsce stanu wojennego postanowił nie wracać do kraju. Redaktorem naczelnym londyńskiego „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza” został w 2003 r., a w latach 2006–2018 kierował założonym przez siebie „Nowym Czasem”, skierowanym do inteligencji. Mimo trudności finansowych, dzięki determinacji redaktora naczelnego i zespołu pismo to długi czas utrzymywało się na rynku wydawniczym. Grzegorz Małkiewicz w swych tekstach poruszał ważne i interesujące tematy, podejmował się polemik, ustosunkowywał do rzeczywistości politycznej i społecznej, nie tylko brytyjskiej. Dzięki inteligencji i szerokim horyzontom stał się ważną postacią w życiu Polonii. Dokonywał analizy sytuacji politycznej w Polsce, wykazując dużą znajomość tematu i przenikliwość. Autorka książki szeroko opisała wszelkie poczynania Grzegorza Małkiewicza, które mają na celu interesy polskiej diaspory na Wyspach, zachowanie tożsamości, tradycji oraz integrację polskiego środowiska.

W *Zakończeniu* Jolanta Chwastyk-Kowalczyk zawarła cenne spostrzeżenie, że dokonania publicystyczne byłych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie Bregmana, Nowakowskiego, Zbyszewskiego i Baua oraz przedstawiciela pokolenia

„Solidarności” Małkiewicza nadały „Dziennikowi Polskiemu i Dziennikowi Żołnierza” cechy instytucji. Napisała: „Czas utrzymania się na rynku jest legitymacją jego jakości” (s. 217). Przedstawiła także innych dziennikarzy, dzięki którym pismo to uzyskało i utrzymało znaczącą renomę na rynku wydawniczym.

Należy podkreślić, że wszelkie wiadomości zawarte w książce zostały znakomicie i wyczerpująco udokumentowane (zob.: *Bibliografia*, s. 225–265). Autorka wykorzystała źródła archiwalne, liczne roczniki i numery czasopism ukazujących się w Londynie, ale też Nowym Jorku i Paryżu, jak i w różnych ośrodkach w Polsce. Jak widać, nie ograniczyła się jedynie do analizy „Dziennika Polskiego i Dziennika Żołnierza”, stąd opracowanie naukowe jest wnikliwe, oparte na szerokim spektrum materiałów prasowych. Omówiona została tematyka publicystyki zawartej na łamach tej gazety. Spis wykorzystanych w książce publikacji zwartych jest imponujący, podobnie jak wykaz artykułów z czasopism naukowych i różnorodnej prasy. Do wykazanych pomocniczych źródeł informacji zaliczają się także źródła internetowe oraz inne, np. przeprowadzone przez Autorkę wywiady w ciągu dziesięciu lat. Z pewnością bardzo przydatny może się okazać indeks osobowy oraz zamieszczone obszernie streszczenie w języku angielskim.

W krótkim omówieniu niemożliwe jest ujęcie bogactwa faktów, zjawisk i dokonania dziennikarskich ludzi związanych z „Dziennikiem Polskim i Dziennikiem Żołnierza”. W książce autorstwa Jolanty Chwastyk-Kowalczyk mamy do czynienia z naukowym, rzetelnym, w pełni udokumentowanym opracowaniem dziejów i dokonania osób związanych z tym jednym z najistotniejszych polskojęzycznych periodyków na obczyźnie. Dzięki temu publikacja pełni dokumentacyjną rolę życia oraz działalności polskiego wychodźstwa i emigracji przede wszystkim w Londynie. Ponadto znakomity, potoczny styl pisarski Jolanty Chwastyk-Kowalczyk, wciągający tok narracji z często podawanymi, celnymi cytatami, np. charakteryzującymi daną osobę dziennikarza, powoduje, że książkę czyta się z nieustającym zainteresowaniem.

Pragnę zwrócić jeszcze uwagę na jeden aspekt i korzyść wypływającą z książki i jej lektury, jaki stanowi możliwość zapoznania się z pięknymi życiorysami dziennikarzy na tle polskich powojennych losów. Byłoby życzeniem, aby adepci dziennikarstwa oraz osoby uprawiające ten zawód wzięły przykład z zawodowej etyki, rzetelności, sprawnego warsztatu pisarskiego i zainteresowania rzeczywistością przedstawionych tu dziennikarzy: Aleksandra Bregmana, Zygmunta Nowakowskiego, Karola Zbyszewskiego, Zdzisława Baua i Grzegorza Małkiewicza. Ich dziennikarska twórczość i społeczna działalność to wzór wysokiego profesjonalizmu oraz cenny wkład w kultywowanie polskości na obczyźnie.